

บทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนในการแก้ไขปัญหาน้ำเสียในชุมชน
กรณีศึกษาตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

**The Role of the Subdistrict Chief of Phithen in Solving Wastewater
Problems in the Community. Phithen Subdistrict, Thung Yang Daeng
District, Pattani Province.**

นิโรเบีย ตาลี¹, ฌานิสรา วาเงาะ², นูรมิ แวญโซ๊ะ³, ฮากิม ผูหาดา⁴

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622008@yru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622036@yru.ac.th

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
406622039@yru.ac.th

⁴คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/สาขาการปกครองและกฎหมายมหาชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา,
hakim.p@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนในการ
แก้ไขปัญหาน้ำเสียในชุมชนตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 คน ได้แก่ นายกองค์การ
บริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำเสีย วิเคราะห์ข้อมูลด้วย
วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาน้ำเสียในตำบลพิเทนมีสาเหตุหลักจากการประกอบ
กิจการโรงงานเพาะปลูกล้างออก ซึ่งส่งผลให้แหล่งน้ำสาธารณะและบ่อน้ำของประชาชนเสื่อมโทรมในปี
2565 จึงกระทั่งในปี 2566 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา
ได้แก่ การกำหนดนโยบายและวางแผน การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกำกับดูแล
ตามกฎหมาย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินงานดังกล่าวช่วยลดความรุนแรง
ของปัญหาน้ำเสียและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

คำหลัก: บทบาทผู้นำท้องถิ่น, องค์การบริหารส่วนตำบล, ปัญหาน้ำเสีย

Abstract

This research aims to study the role of the Subdistrict Administrative Organization Chairman in addressing wastewater problems in the community of Phithen Subdistrict, Thung Yang Daeng District, Pattani Province. A qualitative research methodology was used, collecting data through in-depth interviews with 13 key informants: the Subdistrict Administrative Organization Chairman, community leaders, and residents affected by the wastewater problem. Data was analyzed using content analysis. The research findings indicate that the primary cause of wastewater problems in Phithen Subdistrict is the operation of a bean sprout cultivation factory, which has led to the degradation of public water sources and community wells. From 2023 to 2024, the Subdistrict Administrative Organization Chairman played a crucial role in resolving the issue through policy formulation and planning, coordination with relevant agencies, legal oversight, and promoting public participation. These efforts have significantly reduced the severity of the wastewater problem and improved the quality of life for residents in the area.

Keywords: Local leadership, Subdistrict Administrative Organization, Wastewater management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญเนื่องจากเป็นปัจจัยแห่งความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เมื่อคำนึงถึงความต้องการที่เพิ่มขึ้นของภาคการใช้น้ำในด้านต่าง ๆ อันสืบเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและการเจริญเติบโต ด้านเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่ปริมาณทรัพยากรน้ำยังคงมีอยู่อย่างจำกัดและมีแนวโน้มว่าจะลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งปริมาณน้ำที่มีอยู่ดังกล่าว บางส่วนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เพราะ คุณภาพไม่เหมาะสมและปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นข้อจำกัดประการหนึ่ง ทำให้การพัฒนาแหล่งน้ำไม่สอดคล้องกับปริมาณความต้องการ จึงทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน และน้ำเน่าเสีย โดยเฉพาะปัญหาน้ำเสียนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยคุณภาพน้ำของแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง น้ำมีความสกปรกมากขึ้น มีขยะปะปน บางแห่งมีกลิ่นเหม็น มีสีดำ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นผลที่เกิดจากการทิ้งสิ่งสกปรกลงสู่แหล่งน้ำ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ชัดเจนว่าน้ำเสียจากชุมชนเป็นสาเหตุสำคัญของการเน่าเสีย และทำความเสื่อมโทรมจะมีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง ทั้งปัญหาต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม (จิระพล พุ่มสกุล, 2557)

ปัญหาน้ำเสียในประเทศไทยถือเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะมีการดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลายหน่วยงาน แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเท่าที่ควร สาเหตุสำคัญมาจากแผนดำเนินการที่ ขาดความชัดเจนและไม่สอดคล้องกัน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ และขาดการสร้าง ความเข้าใจแก่ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานต่าง ๆ วางแผนและดำเนินการปฏิบัติงานในลักษณะ แยกส่วน จนเกิดความซ้ำซ้อนของงานและความสับสน ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลกระทบที่ตามมาคือคุณภาพน้ำในแม่น้ำหลายสายเสื่อมโทรมลงทุกปี ชุมชนเมืองมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เนื่องจากขาดการจัดการน้ำเสียหรือมีการจัดการน้ำเสียที่ไม่มีประสิทธิภาพ ประชาชนขาดความเชื่อมั่น ละเลย หรือต่อต้านไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการน้ำเสีย และยังส่งผลให้รัฐบาลสูญเสียงบประมาณไป อย่างสูญเปล่าระบบบำบัดน้ำเสียส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบในการดูแลขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น

ตำบลพิเทนเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ในภาคใต้ของประเทศไทย พื้นที่นี้ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคใต้ ตำบลพิเทนเป็นชุมชนที่มี ประชากร ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและมีวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างไทยและมลายูประวัติศาสตร์ ของตำบลพิเทนมีความ สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีการอยู่อาศัยของ ผู้คนมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และการทำนาและชุมชนชาติพันธุ์ของกลุ่มคนไทยพุทธสำเนียงพิเทน ทำให้สำเนียงพิเทนเกิดการผสมผสาน ระหว่างภาษาไทยถิ่นใต้ (องค์การบริหารส่วนตำบลพิเทน,2564)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาน้ำเสียเกิดขึ้นในปี 2565 ทำให้ปัญหาน้ำเสียจากโรงงานเพาะปลูกล้างอก เป็นหนึ่งในปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะในกรณี ที่โรงงานตั้งอยู่ใกล้ชุมชนหรือแหล่งน้ำสาธารณะ การจัดการน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพจึงไม่ใช่เพียงความ รับผิดชอบของเจ้าของโรงงานเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับบทบาทของหน่วยงานรัฐและการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบด้วย ในกรณีนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบในระดับหนึ่งต่อผลกระทบที่ เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตของโรงงาน การบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ทาง เทคนิคที่เหมาะสม และการควบคุมตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง หากเจ้าของโรงงานดำเนินการเพียงลำพังโดย ขาดคำแนะนำหรือการกำกับดูแลที่ชัดเจน อาจทำให้ปัญหาน้ำเสียไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมาย กำหนด และยังคงสร้างผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนในการ แก้ไขปัญหาน้ำเสียในชุมชนตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ประสบความสำเร็จในการ แก้ไขปัญหาน้ำเสียในชุมชนทำให้ทราบถึงกระบวนการ แนวทาง และการจัดการปัญหาน้ำเสียของผู้บริหาร ท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนเป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการปัญหา

น้ำเสียในพื้นที่ รวมถึงเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนในการแก้ไขปัญหา น้ำเสีย ตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษานี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจบทบาทของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหา น้ำเสียในชุมชน โดยสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการน้ำเสียในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ รวมถึงเป็นข้อมูลสำหรับผู้กำหนดนโยบายในการวางมาตรการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมและยั่งยืน ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทน ซึ่งนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนในพื้นที่

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ยึดแนวคิดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theory) โดย ศุภัทรา อำนวนยสวัสดิ์ (2568) เป็นกรอบหลักในการวิเคราะห์ กรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรต้นคือ บทบาทของผู้บริหาร อบต.พิเทน ใน 5 มิติ ได้แก่

1. บทบาทด้านนโยบายและการวางแผน (Policy and Planning)
2. บทบาทด้านการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Management)
3. บทบาทด้านกฎหมายและการควบคุม (Regulation and Enforcement)
4. บทบาทด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Community Engagement)
5. บทบาทด้านการติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation)

ตัวแปรตาม คือ การแก้ไขปัญหา น้ำเสียในชุมชนตำบลพิเทน ซึ่งวัดผลใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคมและชุมชน และด้านการบริหารจัดการ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ดัดแปลงจากแนวคิดบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทฤษฎีภาวะผู้นำของ
ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์ (2568)

วิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured In-depth Interview) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขปัญหา น้ำเสียในพื้นที่ตำบลพิเทน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูล จำนวน 13 คน ดังนี้

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทน จำนวน 1 คน
2. ผู้นำชุมชนและผู้ช่วยผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน
3. ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำเสียในพื้นที่ จำนวน 10 คน

เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ครอบคลุมประเด็น ได้แก่ บทบาทของนายกฯ ในการแก้ไขปัญหา กระบวนการและแนวทางการจัดการ ปัญหาและอุปสรรค การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงาน และข้อเสนอแนะในการพัฒนา ข้อมูลทุติยภูมิได้จากเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานหน่วยงานราชการ และแผนพัฒนาท้องถิ่น ระยะเวลาเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2568 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอน ดังนี้ (1) ถอดเทพการสัมภาษณ์ให้เป็นข้อความลายลักษณ์อักษรอย่างละเอียด (2) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิด (3) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของข้อมูลโดยใช้การตีความเชิงปรากฏการณ์ (Phenomenological Interpretation) และ (4) สังเคราะห์สาระสำคัญให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ใน 3 มิติ ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ต่างกลุ่ม การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยให้ผู้วิจัยหลายคนร่วมวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดหลายทฤษฎีประกอบการวิเคราะห์ เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม พบว่า ในช่วงที่ผ่านมา ชุมชนตำบลพิเทนเคยประสบปัญหาน้ำเสียอย่างต่อเนื่อง โดยน้ำในพื้นที่มีลักษณะเน่าเสีย มีกลิ่นเหม็นรุนแรง สีคล้ำขุ่น และปนเปื้อนสิ่งสกปรก สาเหตุสำคัญเกิดจากการประกอบกิจการโรงงานเพาะปลูกถั่วงอกในหมู่ที่ 1 ซึ่งในระยะแรกมีบ่อบำบัดน้ำเสียเพียง 1 บ่อ และยังขาดประสิทธิภาพในการบำบัดน้ำเสียจากกระบวนการผลิต ส่งผลให้น้ำเสียไหลซึมเข้าสู่บ่อน้ำของประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงประมาณ 10 หลังคาเรือน ภายหลังจากเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาของนายกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการประสานงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลพิเทน ได้มีการปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงาน จากเดิมที่มีบ่อบำบัดเพียง 1 บ่อ ให้เพิ่มเป็น 3 บ่อ เพื่อให้กระบวนการบำบัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถรองรับปริมาณน้ำเสียจากการผลิตได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้สถานการณ์ปัญหาน้ำเสียในชุมชนได้รับการแก้ไขและมีสภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนในการแก้ไขปัญหาน้ำเสีย ตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี โดยผลการวิจัยสามารถจำแนกบทบาทออกมาได้ 5 มิติ ดังนี้

บทบาทด้านนโยบายและการวางแผน

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำเสียโดยคำนึงถึงบริบทของชุมชนเป็นสำคัญ มีการวางแผนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การรับเรื่องร้องเรียน การตรวจสอบข้อเท็จจริง การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการกำหนดมาตรการแก้ไข โดยเลือกใช้แนวทางการบริหารจัดการแบบผสมผสานระหว่างแนวทางตามกฎหมายและแนวทางเชิงสังคม บทบาทด้านนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภัทธา อำนวนยสวัสดิ์ (2568) ที่ระบุว่าผู้นำที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ในการวางแผนและกำหนดทิศทางอย่างเป็นระบบ

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า

"พอชาวบ้านร้องเรียนมาที่ผม ผมก็รีบไปแจ้ง อบต. ทางนายกเขาก็รับเรื่องเร็ว ไม่ได้ทอดทิ้ง มีการนัดประชุมหารือกัน มีการกำหนดว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร ใครจะรับผิดชอบส่วนไหน ซึ่งนายกเขาก็ทำหน้าที่ประสานงานได้ดี เรียกหน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมกันคิด"

บทบาทด้านการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน

องค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนดำเนินการขุดและปรับปรุงคลองระบายน้ำเพื่อให้น้ำเสียสามารถระบายออกจากพื้นที่ชุมชนได้โดยตรง ไม่ให้ไหลซึมหรือปนเปื้อนเข้าสู่บ่อน้ำของชาวบ้าน นอกจากนี้ผู้บริหารยังกำกับให้ผู้ประกอบการลงทุนปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงานให้ได้มาตรฐานด้วยทุนของผู้ประกอบการเอง ผลของการดำเนินการส่งผลให้คุณภาพน้ำในพื้นที่พื้นตัวได้ภายในระยะเวลาประมาณ 1-2 บทบาทด้านนี้สะท้อนแนวคิดของ จิระพล พุสกุล (2557) ที่กล่าวว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพต้องลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมและกำกับดูแลแหล่งกำเนิดมลพิษอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารแสดงความกังวลว่าโรงงานมีแผนขยายการผลิตจากถ่วงออกไปทำขนมจีน ซึ่งต้องใช้น้ำมากกว่าหลายเท่า หากระบบบำบัดไม่ได้รับการปรับปรุงให้รองรับปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อบ้านเรือนถึง 10 หลังคาเรือน

บทบาทด้านกฎหมายและการควบคุม

บทบาทด้านกฎหมายและการควบคุมเป็นมิติที่มีความซับซ้อนที่สุด เนื่องจากต้องสร้างสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดกับการคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนใช้แนวทางการบังคับใช้กฎหมายแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเริ่มจากการสร้างความเข้าใจและให้คำแนะนำก่อน โดยชี้แจงให้ผู้ประกอบการทราบว่าการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของผู้ประกอบการ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้ของ ศุภัทธา อำนวยสวัสดิ์ (2568) ที่เน้นการใช้ดุลพินิจของผู้นำในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยคำนึงถึงทั้งข้อกฎหมายและผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกคน

การบังคับใช้กฎหมายได้บูรณาการความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ทั้งฝ่ายปกครอง (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) ฝ่ายสาธารณสุข หน่วยงานระดับอำเภอ และหน่วยงานด้านความมั่นคง โดยมีการกำหนดเงื่อนไขชัดเจนว่าหากผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ตามมาตรฐานที่กำหนด จะมีการสั่งระงับหรือปิดกิจการ ซึ่งผู้ประกอบการได้ปฏิบัติตามในการติดตามครั้งที่ 3

บทบาทด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงแคการรับฟังความคิดเห็น แต่ยังรวมถึงการบูรณาการความร่วมมือจาก 6 ภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย ฝ่ายปกครองระดับท้องถิ่น ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายบริหาร อบต. หน่วยงานระดับอำเภอ และหน่วยงานด้านความมั่นคง มีการเรียกชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมาพูดคุย และเรียกผู้ประกอบการมาเจรจาให้สองฝ่ายได้พูดคุย

ต่อหน้ากัน สอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ระบุว่า การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสีย เข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ บทบาท ด้านนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์ (2568) ที่ระบุว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสร้างการมี ส่วนร่วม สร้างเวทีให้ทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็น และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหา ที่พบว่า ความสำเร็จในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกภาคส่วนในพื้นที่

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า

"การแก้ไขปัญหาน้ำเสียไม่ได้เป็นหน้าที่ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพียง คนเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน...นายกในฐานะฝ่ายบริหารจึงต้องประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและแก้ไขปัญหา"

ความท้าทายของกระบวนการมีส่วนร่วมในบริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ คือ ชาวบ้านบางส่วนไม่กล้าร้องเรียนโดยตรงเพราะกลัวกระทบความสัมพันธ์กับผู้ประกอบการ จึงต้องอาศัย ผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางในการสื่อสาร

บทบาทด้านการติดตามและประเมินผล

มีการลงพื้นที่ตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอจำนวน 3 ครั้ง จนสามารถแก้ไขปัญหาน้ำเสียได้สำเร็จและควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังชดเชยค่าใช้จ่ายด้านน้ำประปาให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในช่วงที่เกิดปัญหา บทบาทด้านนี้สะท้อนแนวคิดของ ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์ (2568) ในด้านความสามารถของผู้นำในการ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการบริหารสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการวิจัย

ชุมชนตำบลพิเทนประสบปัญหา น้ำเสียต่อเนื่องประมาณ 1 ปี มีสาเหตุหลักจากโรงงาน เพาะปลุกถั่ววงอกในหมู่ที่ 1 ที่ขยายบ่อบำบัดโดยไม่ปรับปรุงระบบ ส่งผลกระทบต่อประมาณ 10 หลังคา เรือน บทบาทของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทน สรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านนโยบายและการวางแผน: กำหนดแนวทางดำเนินงานโดยเน้นการเจรจาและสร้างความเข้าใจ ชี้แจงข้อกฎหมายและกำหนดขั้นตอนการปรับปรุงระบบบำบัดอย่างเป็นลำดับ
2. ด้านการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน: ชุดและปรับปรุงคลองระบายน้ำ กำกับให้ ผู้ประกอบการลงทุนปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียเอง ส่งผลให้คุณภาพน้ำกลับสู่สภาวะปกติภายใน 1 ปี
3. ด้านกฎหมายและการควบคุม: ใช้แนวทางประนีประนอมก่อนการบังคับใช้กฎหมาย กำหนดเงื่อนไขชัดเจน ผู้ประกอบการปฏิบัติตามในการติดตามครั้งที่ 3
4. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม: บูรณาการความร่วมมือจาก 6 ภาคส่วน จัดกระบวนการ เจรจาระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการ ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจร่วมกัน

5. ด้านการติดตามและประเมินผล: ลงพื้นที่ติดตาม 3 ครั้ง จนแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ ผู้ประกอบการชดเชยค่าน้ำประปาให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพิเทนมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ มากกว่าในฐานะผู้ดำเนินการโดยตรงเพียงลำพัง โดยอภิปรายผลได้ 4 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การแก้ไขปัญหาหน้าเสี่ยต้องอาศัยกลไกพหุภาคี: ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ระบุว่า การจัดการปัญหาน้ำเสียในระดับท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนเชิงมีส่วนร่วมและการบูรณาการความร่วมมือ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์ (2568) ที่พบว่าความสำเร็จในการจัดการน้ำเสียของเมืองพัทยาที่เกาะล้านเกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนเป็นสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นผลการวิจัยยังสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำในด้านความสามารถในการชักนำและสร้างการทำงานเป็นกลุ่ม ที่ระบุว่าผู้นำต้องมีบทบาทในการประสานงานสร้างเวทีการมีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน

ประเด็นที่ 2 ความสมดุลระหว่างอำนาจตามกฎหมายและบริบทสังคมท้องถิ่น: แม้นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพิเทนจะมีอำนาจตามกฎหมายในการสั่งระงับกิจการโรงงานได้ทันที แต่ผู้บริหารกลับเลือกใช้แนวทางเชิงประนีประนอมก่อน สอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์ (2568) ที่ระบุว่าผู้นำต้องเข้าใจความต้องการและข้อจำกัดของทุกฝ่าย และต้องประยุกต์ใช้ทฤษฎีการจูงใจเพื่อสร้างความร่วมมือโดยสมัครใจ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลนันท์ ปิ่นแก้ว (2563) ที่พบว่าการแก้ไขปัญหาหน้าเสี่ยต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างการใช้อำนาจกฎหมายและการสร้างความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามอย่างยั่งยืนมากกว่าการบังคับใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว

ประเด็นที่ 3 กระบวนการติดตามงานอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ: การที่องค์กรบริหารส่วนตำบลพิเทนดำเนินการติดตามผลการแก้ไขปัญหาหน้าเสี่ยอย่างต่อเนื่องถึง 3 ครั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขสำเร็จ สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำในด้านความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการบริหารจัดการสถานการณ์ของ ศุภัทรา อำนวยสวัสดิ์ (2568) ที่ผู้นำต้องสามารถวิเคราะห์ปัญหาและเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวุฒิ พรหมเทศน์ (2564) ที่พบว่าบทบาทผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนชุมชน มีความเข้าใจในพื้นที่ดีกว่าหน่วยงานภาครัฐจากส่วนกลาง สามารถติดตามและควบคุมสถานการณ์ได้อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 4 ข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านอำนาจที่ต้องประสานงานกับหน่วยงานอื่น บุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม และบริบทสังคมแบบเครือญาติที่ทำให้การดำเนินการทางกฎหมายต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ สอดคล้องกับที่ จิระพล พุ่มสกุล (2557) พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดกลไกบังคับใช้กฎระเบียบที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลนันท์ ปิ่นแก้ว (2563) ที่พบว่าผู้บริหารท้องถิ่นบางส่วนไม่เข้าใจปัญหาด้านการจัดการน้ำเสียอย่างแท้จริงและกำหนดนโยบายที่ไม่ตอบสนองต่อปัญหา รวมถึงการขาดบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านการจัดการน้ำเสียที่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

ในภาพรวมองค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนควรยกระดับการจัดการปัญหาน้ำเสียจากแนวทางเชิงรับสู่เชิงรุกมากขึ้น โดยเริ่มต้นจากการจัดทำแผนการจัดการน้ำเสียระยะยาว ที่มีเป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางปฏิบัติชัดเจน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ไม่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลของผู้บริหาร ควบคู่กันนั้น ควรมีการจัดตั้งกองทุนหรืองบประมาณสำรองเฉพาะสำหรับการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานสามารถตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องรอการอนุมัติจากส่วนกลาง นอกจากนี้ เนื่องจากปัญหาน้ำเสียมักคาบเกี่ยวหลายพื้นที่ตามแนวทางการไหลของแหล่งน้ำธรรมชาติ การบูรณาการแผนงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนและครอบคลุมในระดับพื้นที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือ ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อวัดระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลพิเทนในภาพรวม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มอย่างเป็นระบบ รวมถึงควรมีการเปรียบเทียบบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดนภาคใต้อื่น ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สะท้อนบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรมของภูมิภาค อีกทั้งยังควรศึกษาแนวทางการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความสัมพันธ์เครือญาติหนาแน่นโดยเฉพาะเพื่อพัฒนารูปแบบการร้องเรียนและการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับบริบทสังคมท้องถิ่นในลักษณะนี้

เอกสารอ้างอิง

- กมลนันท์ ปิ่นแก้ว. (2563). การจัดการปัญหาน้ำเสียของเทศบาลเมืองพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิระพล พุ่มสกุล. (2557). ปัญหาน้ำเสียจากบ้านพักอาศัยและสถานประกอบการในเขตเทศบาลตำบลดอนหัวฬ่อ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐวุฒิ พรหมเทศน์. (2564). บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาการรुक้าลำน้ำโจ้วของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศุภัทธา อำนวยสวัสดิ์. (2568). การบริหารจัดการบำบัดน้ำเสียขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเมืองพัทยา พื้นที่เกาะล้าน. วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์, 8(2), 582-618.
- องค์การบริหารส่วนตำบลพิเทน. (2564). บริษัทพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี. องค์การบริหารส่วนตำบลพิเทน.